

STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Folkpartiet liberalerna

Motion av Birgitta Rydberg m fl (fp) om ansvarsutkrävande inom landstinget

Verksamheten inom Stockholms läns landsting är omfattande, mångfacetterad och omsluter utomordentligt stora ekonomiska värden..

Det handlar också om en verksamhet som direkt berör medborgarna och som inte sällan kan vara av livsavgörande betydelse för dem.

Verksamheten karakteriseras också av att den är komplicerad och svåröverblickbar.

Att vara verksam inom en sådan verksamhet som politiker eller anställd ställer förstås stora krav på att den enskilde har kompetens och förmåga att fatta riktiga beslut.

Trots att landstinget är en politiskt styrd organisation kännetecknas verksamheten av att de allra flesta besluten i verkligheten inte fattas av politiker eller på politisk nivå; i en så stor, omfattande och svåröverblickbar verksamhet måste det övervägande antalet av alla beslut fattas, med stöd av delegation eller andra bemyndiganden, av enskilda anställda.

Så måste det förstås vara; det är omöjligt och inte ens önskvärt att öka graden av politiskt inflytande över de enskilda besluten. I en stor och komplicerad organisation, och detta gäller såväl politiska som andra organisationer, måste beslutsrätt delegeras. Utöver att det är en praktisk nödvändighet leder det säkert som regel också till bättre beslut.

Det finns dock några grundläggande principer som tillämpas i samband med delegering. Ramarna måste vara klara och entydiga, likaså det givna bemyndigandet. Vidare är det utomordentligt viktigt att den som delegerat också är noga med att följa upp hur det gick. Vilka beslut fattades, vad fick de för konsekvenser, blev det bra för medborgarna eller inte.

Och – om beslutet inte blev bra, om den som fattade överskred sina befogenheter eller fattade ett dåligt beslut – så är det nödvändigt att den som delegerat beslutsrätten också överväger vad det felaktiga beslutsfattandet skall få för konsekvenser för den som fattat det felaktiga eller olämpliga beslutet.

Enligt vår mening brister det idag inom landstinget mycket när det gäller uppföljning och ansvarsutkrävande.

Det finns i landstinget två aktuella och allvarliga exempel på sådant, som mig veterligen inte lett till annat än att vi i fullmäktige haft diskussioner kring det inträffade men inte i övrigt fått några konsekvenser för dem som fattade besluten.

Det ena är fallet med Danderyds Sjukhus AB: s köp av den privata mödravårdscentralen Prima Liv i Danderyd AB. Beslutet att köpa Prima Liv var helt uppenbart i strid såväl mot landstingsfullmäktiges direktiv i ägardirektiven som mot Kommunallagen. Det var alltså ett formellt och juridiskt felaktigt beslut som fattades, det tycks alla vara överens om, såväl från majoritetens sida som från oppositionens. Landstinget som ägare och uppdragsgivare till styrelsen för Danderyds sjukhus AB har dock avstått från att vidta några speciella åtgärder med anledning av det inträffade. Det hade varit fullt möjligt att t.ex. byta ut styrelsen eller dess ordförande. Någon åtgärd av det slaget har inte skett. Istället har majoriteten i efterhand godkänt det felaktiga beslutet. Så småningom kommer förstås handlandet också att granskas av bolagets revisorer. Även landstingsstyrelsens revisorer har enligt vår mening anledning att pröva hur ägarutskottet och landstingsstyrelsen skött ärendet sedan det blev klarlagt att ett felaktigt beslut fattats. Emellertid sker sådana revisionsgranskningar långt i efterhand; det är viktigt att åtgärder följer i nära anslutning till det felaktiga handlandet.

Det andra exemplet vi vill nämna rör det härresande beslutet att flytta f.d. Gärdets husläkarmottagning, nu benämnd Östermalms vårdcentral, till en avlägsen, svårtillgänglig och därmed patientovänlig lokalisering långt ute i Värtahamnen. Beslutet har lett till mycket stora och onödiga kostnader för skattebetalarna. Även här tycks alla, över partigränserna, vara överens om att det var ett felaktigt och olämpligt beslut. Beslutet har fattats av Stockholms produktionsområde och hyresavtalet undertecknats inom produktionsområdet. Beslutet är således ett typiskt exempel på ett sådant beslut som inom ramen för ett bemyndigande fattat av därtill behöriga tjänstemän, således ett ur strikt formell synpunkt korrekt beslut. Men samtidigt är det ett felaktigt och olämpligt beslut som får långtgående negativa konsekvenser för medborgarna både ur servicesynpunkt och ur ekonomisk synpunkt. Det förefaller som om förvaltningen nu främst är inriktad på att begränsa skadeverkningarna av det felaktiga beslutet. Det är förstås bra att så sker. Men ingenstans har det ens antytts att man från den politiska ledningen eller från tjänstemannaledningen överväger några åtgärder mot den eller de tjänstemän som bär ansvar för beslutet.

Vi har här angett två konkreta och aktuella fall där det enligt vår mening brustit i utkrävande av ansvar av dem som är ansvariga för besluten.

Enligt vår uppfattning saknas – utöver den revision som utövas av Landstingsrevisorerna, som är mer övergripande och som i regel sker i efterhand - det ordentliga mekanismer och rutiner för ansvarsutkrävande. Det är också möjligt att det är något i vår kultur; vi verkar att skygga för att utkräva ett personligt ansvar av våra medarbetare, ens när de gör sig skyldiga till grova fel.

I en artikel i Dagens Nyheter den 11 januari 2005 skriver Inga-Britt Ahlenius följande tänkvärda ord:

”Ansvarsutkrävande och processer för detta är centrala inslag i en demokrati. Sveriges brister därvidlag är allvarliga. Intressant nog har vi inte längre ett svenskt heltäckande ord för det vi talar om. I det engelska ordet ”accountability” ligger en skyldighet att stå till svars för, att redogöra för hur man förvaltar sitt ansvar (responsibility) För detta ”accountability” har svenskan inte längre något ord sedan vi för länge sedan utmönstrade begreppet redogöransvar. Ämbetsmannaansvaret har försvunnit och politiskt ansvar utkrävs inte annat än i allmänna val.

Vi har ingen tradition, kultur eller ens processer för att kräva att ansvar. Det är en allvarlig svaghet, för just genom att ställa de ansvariga till svars så tydliggörs misstag, brister och fel. Att en person får lämna sitt ämbete efter en process där ansvar utkrävs skapar en dynamik, det är en signal till eftertanke och till förändring. Ansvarsutkrävande är en kraftig signal till något nytt och till förbättring”

Det är enligt vår uppfattning nödvändigt att Stockholms läns landsting ägnar frågor kring uppföljning, kontroll och ansvarsutkrävande ökad uppmärksamhet.

Ansvarsutkrävande är viktigt för den lokala demokratin

Den lokala demokratin som den har utvecklats i kommuner och landsting bygger på två fundamentala idéer. Dels är det viktigt att människor ska kunna påverka sin egen vardag. Dels utvecklar det medborgarnas egna perspektiv när de själva kan medverka i beslutsfattande. I större befolkningscentra är det ogörligt och rent av demokratiskt tvivelaktigt att avgöra lokala frågor genom stormöten. Därför är det representativa beslutsfattandet oersättligt för att demokratin ska kunna fungera.

Politiker på offentliga uppdrag är förtroendevalda. De har medborgarnas uppdrag att i medborgarnas namn se till att verksamheterna fungerar så som medborgarna vill. Särskilt gäller det politiker som har valt att bilda en majoritet och ta makten. Genom den offentliga debatten och i nästföljande valrörelse kan medborgarna uttala sitt gillande eller ogillande.

Principerna för ansvar inom den representativa demokratin är enkla och kristallklara. Den politiska konstellation som styr är också ansvarig för allt som händer och sker inom kompetensområdet. Utan undantag. Mycket när det gäller enskilda individer och enskilda ärenden handläggs och beslutas av tjänstemän. Men de kan bara göra det inom ramar och efter riktlinjer som fastställts politiskt. Avsaknad av direktiv är lika mycket ett politiskt besked som detaljerade fastställda normer.

Det ställer krav att organisationer och beslutsfattande är ”transparent”, det vill säga att medborgarna kan se och förstå var beslut fattas och vilka politiker som antingen har fattat beslutet eller har gett uppdraget.

I ovan refererade fall är det naturligtvis den politiska majoriteten i landstinget som bär ansvaret. Men det är inte alldeles lätt att se var missgreppen har skett. Det borde vara en demokratisk tankeställare. Uppenbart är den kraftigt centraliserade organisationen som införts av den nuvarande landstingsledningen inte kapabel att utöva det kontrollansvar som man har tagit på sig.

Det är vår bedömning att den sjukvårdsorganisation som med olika varianter fanns under 90-talet hade varit fullt kapabel att hantera turerna kring Östermalms vårdcentral och kunnat förhindra det nu inträffade slöseriet med skattemedel och patienternas förtroende.

Ett alltför centraliserad beslutsfattande är ett övergrepp på grundprinciperna för den lokala demokratin. Medborgarna förnekas insyn, väljarna får inga möjligheter att påverka.

Vi vill med detta inte inskränka diskussionen till att bara handla om detaljer kring sjukvårdsområden eller liknande. Frågan är mycket vidare. Det handlar om landstingets framtida roll och formerna för medborgarnas insyn och medverkan i den lokala demokratin.

Mot den bakgrunden föreslår vi

att Stockholms läns landsting tillsätter en utredning med uppgift att framlägga förslag till förbättrade former för ansvarsutkrävande inom landstingets omfattande verksamhet.

Stockholm den 8 februari 2005

För Folkpartiet Liberalernas landstingsgrupp

Birgitta Rydberg (fp)

Maria Wallhager (fp)

Carl-Anders Ifvarsson (fp)

Andres Käärik (fp)